

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Kan sprog gøre ondt? – Om sprog og følelser

Af [Jos van Berkum](#) 3. november 2014 • I kategorien [sprogpsykologi](#) •

Skældud gør ikke ondt. Det fik vi som børn at vide af vores forældre og i skolen. Men passer det? Kan sprog virkelig ikke gøre ondt? Selvfølgelig kan det det. Med ord kan man ramme et andet menneske temmelig hårdt. På mange forskellige måder.

Hvad ved vi nu om dage om, hvordan sprog og følelser hænger sammen? Indtil for ikke så længe siden var der næsten ingen forskning på området. Det var fordi mange lingvister for det meste opfattede sprog som et kodningssystem, brugt til at formidle faktuelle oplysninger fra en person til en anden, lidt lige som computere kommunikerer med hinanden via modem. Når man ser på sproget på denne måde, ligger spørgsmålet om følelser ikke lige for. Men at se sprog som et kodningssystem er en forsimpning. Folk vil have det hele, og de føler konstant noget. Takket være forskning i psykologi og neurovidenskab, ved vi imidlertid, hvor enorm en indflydelse følelser og humør har på vores tænkning. Derfor er forskningen i berøringsfladen mellem sprog og følelser nu kommet i gang.

Følsomme sager

Din hjerne ser konstant på verden ud fra dine bevidste og ubevidste interesser. Det affektive system, der er ansvarligt for følelser, præferencer og stemninger, spiller her en hovedrolle. Det gør, at du reagerer hurtigt på sager, der påvirker disse interesser. Det sikrer også, at sagerne får mere opmærksomhed og kan få en stærkere indflydelse på dine tanker og handlinger. Dette gælder for positive ting som en lækker is, en attraktiv person eller fredeligt sovende børn, men endnu mere for negative ting, såsom dyremishandling, et vanskabt ansigt, eller den ynkeligt forpættede lejlighed til et kærlighedsforhold. Her er relationen til sproget meget indlysende. Ting der rammer dig, når du ser dem eller oplever dem, kan også ramme dig gennem sprog, du hører eller læser. Det er netop på denne måde, at en klumme kan gøre dig glad eller rasende. Eller en god bog kan gøre meget ondt. Men præcis hvordan virker det?

Med hjernemålinger kan vi løfte en flig af sløret. I MR-scanneren kan man fx se, at sprog med et ubehageligt indhold – dyremishandling, et vanskabt ansigt – aktiverer følelsessystemet i hjernen. Det viser sig desuden at hjernen reagerer meget hurtigt på den slags sprog, til tider inden for et kvart sekund. Denne hurtige respons ser man ved enkeltord, men også ved mere komplekst sprog. Når man læser sætningen 'Dyremishandling er fint', reagerer hjernen ikke blot lynhurtigt på det ladede ord 'dyremishandling', men også på ordet 'fint', der gør det moralsk uacceptable budskab for læseren helt klart. Reaktionen afhænger af ens personlige værdisystem, af hvad man opfatter som vigtigt. Folk der læser sætningen 'Abort er dybest set fint', reagerer kraftigere på 'fint', hvis de er imod abort, end folk der er fortalere for abort. Sproget bliver altså personligt, inden der er gået kvart sekund.

Man kan være opfindsom med skældsord

YouTube.

I modsætning til hvad du måske tror, ligger skældsordenes kraft ikke så meget i det, de henviser til. (Sammenlign 'pik' med 'penis'!) Skældsord fungerer først og fremmest, fordi de er tabublagte. Netop fordi vi ikke må bruge disse ord (forældre, skole, kirke og stat), får de en ekstra kraftig virkning. Velmenende forældre, der ønsker at holde deres børn på rette vej med et 'Fy, sådan siger man ikke!', fortæller dem faktisk hvilke ord man kan skælde ud med. Den tidlige opdragelses store betydning forklarer også, hvorfor skældsord i dit modersmål normalt fremkalder en stærkere effekt end skældsord på et senere lært andet sprog.

På grund af deres kraft er skældsord også velegnede til andre ting. Talehandler kan blive stærkere: 'Luk så den dør, for helvede!' Man kan tiltrække opmærksomhed med dem, selv når de er forvrænget, som butikskæden French Connection UK gør det med akronymet FCUK. Man kan skabe fællesskab med skældsord, fx når unge hele tiden bruger 'what-the-fuck'. Og man kan afreagere med sprog, og pifte sig op til bedre

Stærkt sprog

Sprog kan ramme dig, for sprog refererer til følsomme sager. Men sprog kan også gøre ondt, når den person, som taler, gør noget ubehageligt med det. Homo sapiens er ikke blot en tænkende dyreart, men også en meget social dyreart. Vi er rigtige flokdyr. Vi vil gerne høre til og respekteres af andre. Og det er netop grunden til, at skældsord kan gøre ondt. 'Røvhul', 'svin', 'perker' eller 'fedterøv' – det rammer dig, fordi taleren eller forfatteren viser at han ikke har større respekt for dig. Og social udelukkelse gør ondt. Det ser vi i laboratoriet, hvor vi igennem fMRI-forskning ser, at smerteområderne i hjernen lyser op. Og selvfølgelig ser vi den sårende virkning af skældsord overalt omkring os – bare se nogle episoder af Hotel Paradise på tv eller

Seneste sprognyheder

6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsvundet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde får tårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
17/12	Snebajer og nytårsskrald: Juleord kan slås op i netordbog - Jubii www.jubii.dk
24/11	Meet the Last Speaker of a Dying Language video.nationalgeographic.com
30/6	Irish-language theatre: underground but still alive www.irishtimes.com
29/6	Celebrating two years of language renewal - Princeton Similkameen Spotlight www.similkameenspotlight.com
28/6	Linguistics Breakthrough Heralds Machine Translation for Thousands of Rare Languages - MIT Technology Review www.technologyreview.com

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på [Sprogmuseet.dk](#) [på et større kort](#)

Mere i kategorien 'sprogpsykologi'

Samlejet som kommunikationssituation
'Ordmagi' som teknisk term?
Dating klicheer online
Skriften i det forseglede kammer

Nye kommentarer

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Herluf Hansen til Ded borrijnholska måled
Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Artikler om

præstationer i sport og på andre områder. Bandeord kan endda fungere smertestillende: forsøgspersoner, som skulle holde hånden i isvand så længe som muligt, kunne holde det ud snesevis af sekunder længere, hvis de fik lov til at bande imens.

Svagt sprog

Skældsord og banden er en interessant form for stærkt sprog, hvor følelser spiller en tydelig rolle. Men de samme følelser tilskynder os på en meget anderledes måde også til slapt sprog. For vi er i vores sprogbrug ofte meget mindre direkte, end vi tror. Vi spørger: 'Ved du måske, hvad klokken er?' Eller 'Vil du række mig saltet?' Således undgår vi det mere direkte 'Sig mig hvad klokken er' eller 'Giv mig saltet!' Hvis en, der lige er flyttet, spørger, om vi har lyst til at hjælpe med at slibe vinduer af en hel weekend, finder vi på en undskyldning: 'Joh, øh, egentlig skal jeg...' i stedet for at melde klart ud: 'Selvfølgelig ikke!' Invitationer begynder med en uskyldig optakt: 'Skal du noget i aften?', så den anden har en mulighed for at afvise på en elegant måde.

Sociologiske og sproglige analyser af dette fænomen har vist, at vi alle hele tiden forsøger at undgå at tabe ansigt, over for os selv og over for andre, og at det er derfor, vi er så indirekte. Face management er måske den stærkeste, og på samme tid den mest diskrete måde, vores følelser styrer vores sprog på. Læg mærke til det, når du taler med nogen. Vi tror alle, at vi er ret direkte, men faktisk drejer vi uendelig forsigtigt omkring hinanden, i en hårfin balance mellem at få ordnet ting og at holde sig gode venner med andre.

Jos van Berkum, professor
Universiteit van Utrecht

I 2012 udkom bogen ["De taalcanon"](#) på nederlandsk, baseret på Canon serien © Concept J.M. Meulenhoff b.v. Amsterdam og redigeret af Mathilde Jansen og Marianne Boogaard. Bogen indeholder korte artikler om sprog og sprogvidenskab. Sprogmuseet.dk bringer hver uge et bidrag fra bogen.

Vi takker forlaget, forfatterne og redaktørerne for tilladelse til at offentliggøre danske bearbejdelser af deres artikler. De nederlandske tekster er bearbejdet til dansk af [Petra Sjouwerman](#) og [Peter Bakker](#). Illustrationer er udvalgt/lavet af [Benjamin Riise](#) og [Mikael Parkvall](#).

Initiativet er taget i forbindelse med [Linguistic mythbusters](#) på Aarhus Universitet, lingvistik.

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk
Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter
engelsk esperanto Formidling fransk identitet
konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord
ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion
romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi
sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale
Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	OmniGlot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	Resurser
oktober 2012	
september 2012	Bogstavlyd
juli 2012	Dansk sprognævn
juni 2012	Den danske ordbog
maj 2012	Dialekt.dk
april 2012	dk.kultur.sprog
marts 2012	Korpus.dk
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
januar 2012	Ordbog over det danske sprog
december 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
november 2011	Sproget.dk
oktober 2011	Svenska Akademien
september 2011	Θ (Schwa.dk)
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

maj 2009

april 2009

marts 2009